

Еңселі ақынның есті жырлары

(Библиографиялық шолу ақын, лирик Еслям Зікібаев туғанына 90 жыл)

Есләм Зікібаев 5 маусымда Солтүстік Қазақстан облысындағы қазіргі Есіл ауданының Өрнек ауылында туған. 1961 жылы Қазақ мемлекеттік университетінің журналистика бөлімін бітірген. Еңбек жолы «Қазақстан пионері» («Ұлан») газетінде басталып, одан «Қазақстан әйелдері» журналында, «Социалистік Қазақстан» («Егемен Қазақстан»), «Жетісу» газеттерінде жалғасқан. Бұдан кейін Қазақ КСР Баспа, полиграфия және кітап саудасы істері жөніндегі мемлекеттік комитеттің бөлім бастығы, «Жалын», «Жазушы» баспаларының редакция меңгерушісі, «Кітап жаршысы» – «Друг читателя» газетінің бас редакторы, Қазақстан Жазушылар одағының әдеби кеңесшісі, көркем әдебиетті насихаттау бюросының директоры, «Ақиқат» журналының бөлім меңгерушісі және алқа мүшесі болды.

Алғашқы өлеңі 1958 жылы республикалық жастар газетінде жарық көрген. Қазақстан Жазушылар одағының 1986–1996 жж. басқарма мүшесі болған.

Серб жазушысы Змайдың бірталай шығармаларын, башқұрт ақыны Ш.Бикколдың «Жүрегімнің жарығы», қырғыз ақыны Ж.Садықовтың «Тау жолы» жыр кітаптарын, түркмен жазушысы К.Құрбаннепесов шығармаларын, т.б. тәржімалаған. Оның өлеңдеріне біршама әндер жазылған.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің Құрмет Грамотасымен марапатталған. Өзі туған Есіл ауданының Құрметті азаматы. Бірнеше мүшәйралардың жүлдегері.

Ақынның бар болмысы қай-қашанда

Қиянатқа баспайды айдасаң да.

Қызыл тілі – аждаһа алдаспаны,

Үн қатпай қала алмайды байласаң да.

Ақынның нәзік жанын, сезімін, айтқысы келген ойын оқырманына жеткізіп, ұғындыра алуының өзі бір өнер болса керек. Кейде, біз, қарапайым халық, ақынның мінезін түсінбей жататын кезіміз болады. Сондай сәттерде ақындардың тағдыры, өмірі жайлы өлеңдерін оқып көрген дұрыс болар. Ақын болмысын ерекше сипаттай білген, қуанса да, мұңайса да жырмен жанын емдей білген ақындардың бірі – Есләм Зікібаев.

Ақынның өзгеше болмысын тануға талай жан ұмтылғаны айтпасақ та белгілі. Бірақ, ақын жанын, ақыннан артық кім түсінер?! Бұл туралы Есләм аға өз өлеңінде:

Ақынның дара біткен болмысы ма,

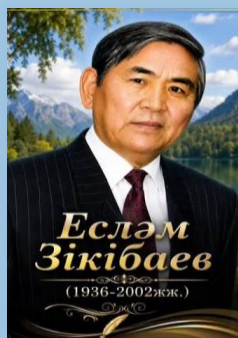
Қол бала бола алмайды, қол құсы да!

Ұшуы, қонуы да... өз еркінде,

Адасса да – өзінше адасуы,

Басқадай қаламайды жолды, сірә!, - деп, ақындардың әрқашан еркіндікті аңсайтынын, тірліктің тынысы ақын ойын оттай қаритынын жүрекпен жеткізеді.

Ия, расында да әр ақынның өлеңінен оның өзіне ғана тән ерекшелігін аңғарамыз. Белгілі ғалым М.С.Оразбек «Ақындық тұлға табиғаты» атты еңбегінде: «Кез келген лирикалық өлеңдегі ішкі сыр мен сезімді лирикалық кейіпкерге телігенімізбен, бәрібір ақын тұлғасын ұмыт қалдыруға хақымыз жоқ», - деген пікір білдіреді, расында да лирикалық образ түбінде ақын тұлғасы жатады. Олай болса, біз Есләм Зікібаевтей көрнекті қаламгердің ақындық тұлғасын

танып көруге тырысайық. Есләм Зікібаевтың алғашқы кітабы «Ақ қайыңдар» деген атпен 1975 жылы жарық көрді. Өлеңге кеш келсе де, он-он бес жылдың ішінде сегіз өлең кітабын шығарған.

Кім оянып, мәңгіге кім жатады,
Тоқтамайды күн шығып, күн батады...
Өзім кетсем, артымда сөзім қалсын,

Ерік бердім жан сырым – жырға тағы, - деп жырлаған Есләм аға ақындық өнерді биік бағалап, ақындық ой-өрістің өлшеусіз кең екенін аңғарып, өлеңді жан сырына балаған. Абыз жыршы Әбділда Тәжібаев: «Есләм тақырып жағынан кілең жаңалық айтады деу қиын. Бірақ бізге мәлім тақырыптардың өзі де Есләмша жырлап, жадырап отырады. Өйткені, талантты ақынның өлеңді поэзиялық дәрежеге көтеретін өнері көп, аспаптары мол», - деген пікірінен де ақын поэзиясының өзіндік ерекшелігі, эстетикалық көркемдігі бар екенін көреміз. Ал белгілі ақын Қадыр Мырза-Әлі: «Есләм күй таңдайтын, бап таңдайтын ақын. Оның сирек жазатыны да осыдан шығар. Дарын иесінің өзін мүлде ерекше сезінетін алымды сәттері шабытты шақтары болса керек», - десе, Мұзафар Әлімбаевтың: «Есләм поэзияға кешігіңкіреп келді. Алайда, кенже қалған жоқ. Ақындық өнер санымен емес, сапасымен өлшенер болар. Ақынның негізгі тақырыбы - азаматтық, Отанға, туған елге деген сүйіспеншілік», - дегені де бар. Есләм ақын шығармаларындағы сөз кестесінің, өлең тілінің табиғилығы мен қарапайымдылығы, олардағы қолданылатын бейнелі сөздердің құрылыс-бітімі, жасалу ерекшеліктері жағынан мейлінше ұтымды және терең мағыналы болуы – ақынның суреткерлігін, шеберлігін танытады.

Ақынның сезімді селт еткізер, жүрекке шуақ ұялатар жырлары жүректі толқытады, ойға шуақ, бойға қуат береді. Сондықтан біз сияқты болашақ ұрпақ ел жүрегінде сақталатын, аты қалған ақын болғандықтан, Есләм Зікібаев есімін ауызға ала тұрып, оның артында қалған азды-көпті мұраларын зерделеп, тілеулес оқырманы ретінде әдебиеттен алатын орнын бағалау парыз.

Жазушының өз шығармалары

1. Зікібаев, Е. Ақ қайыңдар [Мәтін]: өлеңдер / Е. Зікібаев. Алматы: Жазушы, 1975.- 45 б.
2. Зікібаев, Е. Аққу-арман [Мәтін]: өлеңдер мен поэмалар / Е. Зікібаев. — Алматы: Жазушы, 1977.- 78 б.
3. Зікібаев, Е. Мен космонавт боламын [Мәтін]: балаларға арналған өлеңдер / Е. Зікібаев. Алматы: Жалын, 1978.- 32 б.
4. Зікібаев, Е. Ақ айдын [Мәтін]: жыр жинағы / Е. Зікібаев. — Алматы: Жазушы, 1980.- 112 б.
5. Зікібаев, Е. Ақ қайнар [Мәтін]: өлеңдер / Е. Зікібаев. — Алматы: Жалын, 1982.- 96 б.
6. Зікібаев, Е. Ақ сағым [Мәтін]: таңдамалы өлеңдер / Е. Зікібаев.- Алматы: Жазушы, 1982.- 140 б.
7. Зікібаев, Е. Алтын сағым [Мәтін]: өлеңдер мен поэмалар / Е. Зікібаев.- Алматы: Жазушы, 1985- 124 б.
8. Зікібаев, Е. Құс ғұмыр [Мәтін]: жыр кітабы / Е. Зікібаев. Алматы: Жазушы, 1992.- 176 б.
9. Зікібаев, Е. Дүние жалған [Мәтін]: өлеңдер жинағы / Е. Зікібаев. — Алматы: Аман ЖШС, 1998.- 150 б.
10. Зікібаев, Е. Арна [Мәтін]: өлеңдер мен толғаулар / Е. Зікібаев. — Алматы: Аман ЖШС, 2001.- 200 б.

Ақын қайтыс болғаннан кейін жарық көрген басылымдар:

1. Зікібаев, Е. Жыр тағдырым [Мәтін]: жинақ / Е. Зікібаев. Алматы: РЖБК, 2003.- 240 б.
2. Зікібаев, Е. Қас қағым сәт [Мәтін]: өлеңдер / Е. Зікібаев. Алматы: Жазушы, 2004.- 185 б.
3. Зікібаев, Е. Армандай ғұмыр [Мәтін]: шығармалары / Е. Зікібаев. Алматы: Қазығұрт, 2007.- 320 б.

Есләм Зікібаевтың аударма еңбектері

1. Ақын көркем аударма саласында да өнімді еңбек етіп, бауырлас халықтар әдебиетін қазақ тілінде сөйлетті: Биккулов, Ш. Жүрегімнің жарығы [Мәтін]:
2. өлеңдер / Ш. Биккулов; башқұрт тілінен ауд. Е. Зікібаев. Алматы: Жазушы, 1980.- 85 б.
3. Садыков, Ж. Тау жолы [Мәтін]: жыр кітабы / Ж. Садыков; қырғыз тілінен ауд. Е. Зікібаев. Алматы: Жалын, 1983.- 92 б.

Жазушының өмірі мен шығармашылығы туралы әдебиеттер

1. Бельгер, Г. Белый родник: памяти друга-поэта [Текст]: [о поэте Есляме Зикибаеве] / Г. Бельгер // Новое поколение.- 2006.- 2 июня. - С. 12.
2. Бельгер, Г. Слово - совесть поэта [Текст]: [Еслям Зикибаев] / Г. Бельгер // Казахстанская правда. 1996.- 5 июня.
3. Қазақстан жазушылары [Мәтін]: анықтамалық / құраст.: С. Қамшыгер, Қ. Жұмашева. — Алматы: Аң арыс, 2009.-480 б. (Ішінде: Е. Зікібаев туралы өмірбаяндық мәлімет берілген).
4. Солтүстік Қазақстан облысы [Мәтін]: энциклопедия. Алматы: Арыс, 2004.- 663 б. (Ішінде: Е. Зікібаев өмірі мен еңбек жолы, 283-б.).

Құрастырған: Қазіқанова А.К.
Ақпараттық-библиографиялық
үдерістерді цифрландыру бөлімі